

Onderzoeksverantwoording

Onderzoeksverantwoording

Vraag- en doelstelling

In het onderzoek Leven in Zeeland 2021 (tot 2017 'Staat van Zeeland') richten wij ons op de kwaliteit van het leven in de provincie. De centrale onderzoeksvraag luidt: *hoe is het gesteld met de kwaliteit van leven in Zeeland?* Deze vraag is onderverdeeld in een aantal deelvragen:

- Hoe kijken inwoners van Zeeland aan tegen wonen, werken en leven in Zeeland?
- Welke ontwikkelingen zien we in de tijd?
- In hoeverre zien we daarbij verschillen tussen generaties, groepen inwoners en regio's?

Bij het beantwoorden van de onderzoeksvragen staat het perspectief van de Zeeuwse inwoner steeds centraal en richten wij ons op de *structurele* sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen in de provincie. De regionale Monitor Brede Welvaart van het CBS vormt het kader van ons onderzoek (CBS, 2021). De bovenstaande vragen vormen het vertrekpunt van onze zeven thematische vensters. Het onderzoekstraject vond plaats in de periode november 2020 – februari 2022, onder begeleiding van een klankbordgroep (zie paragraaf 'klankbordgroep').

Inwoneronderzoek

Het onderzoek 'Leven in Zeeland' bouwt voort op een reeks van onderzoeken die sinds 2009 om de vier jaar is herhaald. Ten opzichte van de vorige edities vertrekt het onderhavige onderzoek nog explicieter vanuit het gedachtegoed van brede welvaart, ofwel de wisselwerking tussen de economische, sociale en fysieke leefomgeving in de provincie en de invloed hiervan op onze kwaliteit van leven. Het onderzoek bestaat uit zelf-verzamelde data welke zijn verkregen via een vragenlijst en zijn aangevuld met gegevens afkomstig uit de regionale Monitor Brede Welvaart van het CBS.

Veldwerk

Voor het onderzoek Leven in Zeeland zijn 52.312 inwoners van Zeeland van 16 jaar en ouder benaderd. Inwoners in tehuizen of inrichtingen zijn buiten het onderzoek gelaten. Alle Zeeuwse gemeenten hebben een (willekeurige) steekproef aangeleverd van inwoners die is getrokken uit de Basisregistratie Personen (BRP). De inwoners kregen op hun huisadres een uitnodigingsbrief met het verzoek om een vragenlijst in te vullen. Het invullen van de vragenlijst kon via internet of via een bijgevoegde papieren vragenlijst. Voor de benaderde personen tot en met 34 jaar oud was er een aparte versie van de brief opgesteld in minder formele vorm (je/jij-vorm). Drie weken na ontvangst van de

uitnodigingsbrief zijn 42.827 herinneringsbrieven (zonder papieren vragenlijst) verstuurd naar de inwoners die op dat moment nog niet hadden gereageerd. Het veldwerk is uitgevoerd door I&O Research en liep van 18 mei tot en met 29 juni 2021.

Om deelname te stimuleren maakten deelnemers aan het onderzoek kans op één van de 60 prijzen ter waarde van 25,- euro die na afloop zijn verloot. In de vragenlijst kon men aangeven of ze wilden meedingen voor een prijs en zo ja, welke optie hun voorkeur had in het geval dat ze een prijs zouden winnen. Ze konden kiezen voor een bon van Bol.com, een VVV-bon, een schenking aan de Vereniging Zeeuwse Milieu Federatie (Zmf) of een schenking aan de voedselbank.

Steekproef

De getrokken steekproef is een willekeurige disproportioneel¹ gestratificeerde steekproef per kern/wijk. De wijkindeling van het CBS is gehanteerd, met uitzondering van enkele wijken in de gemeenten Middelburg en Terneuzen waar wijken zijn samengevoegd voor de steekproeftrekking. We hebben het te benaderen aantal personen per wijk gebaseerd op de respons uit 2017. In wijken waar de respons in 2017 gemiddeld laag was, zijn een groter aantal inwoners voor het onderzoek benaderd. In zijn algemeenheid wilden we per wijk 400 inwoners van 16 jaar en ouder benaderen. Sommige wijken hebben minder dan 400 inwoners van 16 jaar en ouder; in deze wijken zijn alle inwoners uitgenodigd voor het onderzoek. De inhoudelijke eisen aan

de steekproeven zijn met de 13 Zeeuwse gemeenten afgestemd. I&O Research heeft een beveiligde up- en downloadserver beschikbaar gesteld voor alle gemeenten (met een eigen account per gemeente), alsook een aanleverinstructie met de gemeenten gedeeld.

Van de 52.312 inwoners die zijn uitgenodigd voor het onderzoek, hebben 12.714 inwoners de vragenlijst ingevuld (een respons van 24%). Twee op drie vragenlijsten (65%) zijn op papier ingevuld, de rest is via internet ingevuld. De respons was het laagst in de gemeente Tholen (20%) en het hoogst in de gemeente Veere (31%). De tabellenbijlage aan het eind van deze verantwoording geeft de responspercentages weer naar woongemeente, invulmethode, leeftijd en geslacht (gegevens aangeleverd door I&O Research (2021)). Er zijn nog 486 respondenten, op basis van controles van de data, verwijderd. Dit leverde uiteindelijk een databestand op met antwoorden van 12.228 inwoners.

Vragenlijst

De vragenlijst voor Leven in Zeeland 2021 bevat 80 vragen, grotendeels meerkeuzevragen en vragen met meerdere antwoordmogelijkheden. Ten opzichte van het onderzoek in 2017 zijn er relatief veel wijzigingen in de vragenlijst doorgevoerd. We hebben nieuwe vragen toegevoegd om aan te sluiten bij de actualiteit en bij bestaande ((inter)nationale en/of regionale) vragenlijsten. Door de wijzigingen in de vragenlijst zijn niet alle vragen te vergelijken met voorgaande (meet)jaren. Wel kunnen de vragen nu vaker vergeleken worden met landelijke cijfers. De vragenlijst

¹ Dat wil zeggen: met naar verhouding onevenredige aantallen per wijk. Dit is om te zorgen dat er voor alle Zeeuwse wijken voldoende respons is om ook op wijkniveau analyses en uitspraken te kunnen doen.

is opgedeeld in meerdere vragenblokken rond thema's als werk en opleiding, wonen, woonomgeving, voorzieningengebruik, mobiliteit, sociale omgeving, veiligheid, verenigingsleven, vrijwilligerswerk en toekomstige keuzes voor Zeeland. De vragen uit deze blokken zijn vervolgens gebruikt als basis voor onze zeven thematische vensters:

1. Arbeidsmarkt in balans
2. Prettig en duurzaam wonen
3. Bereikbare voorzieningen
4. Samenleven en meedoen
5. Signalen van kwetsbaarheid
6. Blick op het leven in Zeeland
7. Jongvolwassen in Zeeland

De keuzes die zijn gemaakt voor de thematische vensters en de opgestelde vragenlijst zijn besproken en afgewogen met de klankbordgroep. Verder heeft ook de veldwerkorganisatie feedback geleverd op eerdere versies van de vragenlijst. De uiteindelijke versie van de vragenlijst is eind april 2021 vastgesteld.

Weging

Bij vragenlijstonderzoek komt selectieve non-respons veelvuldig voor. Het gaat daarbij om verschillen tussen inwoners in hun bereidheid om mee te doen met vragenlijstonderzoek. We weten bijvoorbeeld dat jongeren doorgaans minder geneigd zijn om een vragenlijst in te vullen dan ouderen. Om hier rekening mee te houden en zodoende de generaliseerbaarheid van onze resultaten te vergroten, zijn onze data gewogen naar woongemeente, leeftijd, geslacht en opleidingsniveau². We hebben gebruik gemaakt van een multiplicatief weegmodel met twee weegtermen, namelijk:

- Gemeente (13 klassen) x leeftijd (16-29, 30-44, 45-59, 60+ jaar) x geslacht (man, vrouw)
- Gemeente (13 klassen) x hoogst behaald opleidingsniveau (laag, middelbaar, hoog)³

Het weegmodel is opgesteld samen met een inhoudelijk expert van het CBS. De weging is niet bij alle analyses gebruikt. Zo is de weging niet gebruikt in analyses waarbij al rekening wordt gehouden met de achtergrondkenmerken van de inwoners (bv. in het geval van multivariate analyse); het aanzetten van de weegfactor bij dergelijke analyses kan leiden tot foutieve conclusies (Winship & Radbill, 1994).

² Gedurende het onderzoek is ontdekt dat in de steekproef van de gemeente Terneuzen de allerjongsten in de leeftijdsgroep 16-29 jaar sterk zijn ondervetegenwoordigd: slechts 9 procent van die groep is tussen de 16 en 20 jaar, waar dit voor de andere gemeenten ongeveer 30 procent is. Het weegmodel corrigeert niet voor deze scheve verdeling naar leeftijd binnen de leeftijdsgroep 16-29 jaar.

³ De populatietabel GEM x OPLNIV is herwogen volgens het 'protocol' van het CBS. In die herweging is meteen ook gebruik gemaakt van HOOGSTEOPL d.d. 2020 i.p.v. 2019. De enige onzekerheid die er dan nog overblijft t.a.v. het gebruik van OPLNIV in de herweging betreft de kwaliteit van het door de respondenten ingevulde opleidingsniveau in de enquête.

Analyses

De rapportage Leven in Zeeland bevat vooral beschrijvende statistieken. Naast beschrijvende analyses zijn ook bivariate en multivariate analyses uitgevoerd. Tenzij anders vermeld in de tekst, zijn de verschillen tussen groepen inwoners en tussen gemeenten bivariaat getoetst. In de rapportage Leven in Zeeland worden uitsluitend verschillen en ontwikkelingen beschreven die statistisch significant zijn bij een p-waarde kleiner dan 0,05. Daarmee wordt bedoeld dat verschillen in percentages of aantallen tussen groepen en/of over tijd van elkaar verschillen waarschijnlijk niet op toeval berusten.

Data uit de Regionale Monitor Brede Welvaart

Het CBS meet sinds 2020 de brede welvaart op regionaal niveau, in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. In de regionale Monitor Brede Welvaart worden 42 indicatoren gebruikt om de brede welvaart 'hier en nu' en 'later' in kaart te brengen voor gemeenten, provincies en COROP-gebieden. De indicatoren geven samen een algemeen beeld van de kwaliteit van leven in de regio (CBS, 2021). In december 2021 zijn de cijfers in het CBS-dashboard *regionale Monitor Brede Welvaart* geactualiseerd; deze cijfers zijn gebruikt voor de kadering van ons onderzoek.

Cijfers in context: Zeeuwse portretten

Om de resultaten van het onderzoek Leven in Zeeland in context te plaatsen, is er binnen elk thema een interview gehouden met een inwoner van Zeeland. De interviews zijn niet gebruikt in het verwerken van de gegevens maar bieden een voorbeeld van hoe inwoners hun leven en omgeving in de provincie ervaren. De geïnterviewden zijn benaderd

via het netwerk van het onderzoeksteam. Er is bewust gekozen voor een verdeling in geslacht, leeftijden en achtergronden. Ook is er rekening gehouden met regionale spreiding in de woonplaatsen van de geïnterviewden. In totaal zijn er zeven interviews afgenomen met zeven inwoners van de provincie Zeeland. De gesprekken vonden plaats in de periode oktober 2021 t/m januari 2022.

Beleidsstukken

Ter voorbereiding op de rapportage 'Leven in Zeeland 2021' en voor het benoemen van actuele, maatschappelijke thema's in Zeeland zijn enkele beleidsstukken doorgenomen bij aanvang van het onderzoekstraject. De Regio Deals die zijn uitgewerkt voor Zeeland vormden daarbij het startpunt; in een Regio Deal staat beschreven hoe Rijk en regio samenwerken om de kwaliteit van leven, werken, wonen, ondernemen en recreëren in de regio te vergroten. Concreet gaat het om de volgende stukken die wij hebben doorgenomen:

- Regio Deal Zeeland (Rijksoverheid & Provincie Zeeland, 2018);
- Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen (Rijksoverheid & Regio Zeeuws-Vlaanderen, 2020);
- Wind in de Zeilen. Een nieuwe start (Wientjes, 2020);
- Actualisatie en beleidsevaluatie 'Zeeland in stroomversnelling' (Camps et al., 2020);
- Zeeland in stroomversnelling 2.0 (Provincie Zeeland, 2018);
- Zeeland in stroomversnelling (Balkenende et al., 2016);
- Gemeenten 2024 - Ontwikkelingen en opgaven 2020-2024 (VNG, 2019);
- Coalitieakkoord 2019-2023: Samen verschil maken (Provincie Zeeland, 2019).

De beleidsstukken zijn gebruikt om te komen tot onderstaande weergave van enkele centrale sociaalmaatschappelijke thema's in Zeeland. De centrale thema's zijn verdeeld volgens het sferenmodel van Janoski (1998). Bij de private sfeer gaat het om de thuissituatie en persoonlijke omgeving van inwoners. De publieke sfeer gaat over alles wat in de publieke ruimte gebeurt en waar mensen elkaar ontmoeten (zoals vrijwilligerswerk, mantelzorg, verenigingsleven en kerkgang). De marktsfeer is de omgeving van werk, ondernemerschap en bedrijvigheid. De staatsfeer vormt het landelijke en regionale bestuur met daarbij het aanbod van publieke voorzieningen (dit overlapt met de publieke sfeer; zoals het aanbod van onderwijs, openbaar vervoer en zorg) en de investeringen in bijvoorbeeld kennisontwikkeling en innovaties (dit overlapt met de marktsfeer). Enkele centrale thema's voor Zeeland staan in de blauwe ring van de figuur. De woorden in rood met bijbehorende pijlen zijn contextuele kenmerken van de regio die mede invloed hebben op de ontwikkelingen van de specifieke Zeeuwse situatie en thema's.

Klankbordgroep

Tijdens het gehele onderzoeksproces is het kenniscentrum bijgestaan door een klankbordgroep bestaande uit vertegenwoordigers vanuit overheid, bedrijfsleven en onderzoek. De klankbordgroep is in totaal vijf keer samengekomen: aan het begin van het onderzoek, bij het opstellen van de vragenlijst, ter bespreking van het analyseplan en twee keer om de conceptrapportage van feedback te voorzien. Verder zijn de leden van de klankbordgroep een aantal keer gevraagd om schriftelijk feedback te leveren op de stukken. Het definitieve concept van de rapportage is maandag 31 januari 2022 voorgelegd aan de klankbordgroep en half februari vastgesteld. De leden van klankbordgroep waren:

Voorzitter:	Ton Brandenburg	Wetenschappelijke Raad Zeeland, Campus Zeeland
Leden:	Martiene Boogaard-Grootens	Provincie Zeeland
	Jeffrey Buijze	Gemeente Goes
	Edwin Horlings	Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)
	Joks Janssen	PON/Telos, Tilburg University
	Edith Josten	Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP)
	Denise de Leeuw	Gemeente Schouwen-Duiveland
	Herman Lelieveldt	University College Roosevelt (UCR/UU)
	Erik van Oosten	VNO-NCW
	Hans Welten	Provincie Zeeland

Referenties

Balkenende, J.P., Gunning-Schepers, L.J., Te Veldhuis, A.J., Volberda, H.W., Wijers, G.J. (2016, juni). *Zeeland in stroomversnelling*. Universiteit van Amsterdam. https://pure.uva.nl/ws/files/38064815/Zeeland_in_stroomversnelling_Actieprogramma_voor_duurzame_economische_groei_regionale_inbedding_en_bestuurlijke_daadkracht.pdf

Camps, T., Van Niekerk, J., Berkhout, B., Schellekens, J. & Van Eldik, I. (2020, april). *Actualisatie en beleidsevaluatie 'Zeeland in stroomversnelling'*. Rijksoverheid. <https://open.overheid.nl/repository/rnl-c5e9effb-16ba-4da6-b7d2-bb66d861b448/1/pdf/rapport-actualisatie-zeeland-in-stroomversnelling.pdf>

CBS (2021, december). *Regionale Monitor Brede Welvaart*. Centraal Bureau voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/regionale-monitor-brede-welvaart>

I&O Research. (2021, juli). *Veldwerkverantwoording Leven in Zeeland*. Amsterdam: I&O Research.

Janoski, T. (1998). *Citizenship and Civil Society: A Framework of Rights and Obligations in Liberal, Traditional and Social Democratic Regimes*. Cambridge: Cambridge University Press.

Provincie Zeeland. (2018, januari). *Investeren in een aantrekkelijk Zeeuws vestigingsklimaat. Zeeland in Stroomversnelling 2.0*. <https://www.zeeland.nl/sites/default/files/digitaalarchief/ZEE1800006.pdf>

Provincie Zeeland (2019, juni). *Coalitieakkoord 2019-2023: Samen verschil maken*. <https://www.zeeland.nl/gedeputeerde-staten/coalitieakkoord-2019-2023-samen-verschil-maken>

Rijksoverheid & Provincie Zeeland. (2018). *Regio Deal Zeeland*. <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/regelingen/2018/07/06/regio-deal-zeeland/regio-deal-zeeland.pdf>

Rijksoverheid & Regio Zeeuws-Vlaanderen. (2020). *Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen 'Zeeuwen zelf aan zet'*. <https://open.overheid.nl/repository/rnl-5640e282-d28f-4127-a867-a4b75b2a0685/1/pdf/20168809.bijlage.pdf>

VNG (2019, juni). *Gemeenten 2024. Ontwikkelingen en opgaven 2020-2024*. Vereniging van Nederlandse Gemeenten. <https://vng.nl/sites/default/files/gemeenten2024.pdf>

Wientjes, B. (2020, juni). *Adviesrapport Wind in de Zeilen*. Rijksoverheid. <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2020/06/26/adviesrapport-wind-in-de-zeilen/Adviesrapport+Wind+in+de+zeilen.pdf>

Winship, C. & Radbill, L. (1994). Sampling Weights and Regression Analysis. *Sociological Methods & Research*, 23 (4), 230-257.

Tabellenbijlage - Responsoverzicht veldwerk

Tabel 1 Gerealiseerde respons naar benadering en methode

	Online		Schriftelijk		Totaal	
	Aantal	Procent	Aantal	Procent	Aantal	Procent
Respons uitnodigingsbrief	3036	6%	6716	13%	9752	19%
Respons herinneringsbrief	1397	3%	1565	3%	2962	6%
Totaal	4433	9%	8281	16%	12714	24%

Tabel 2 Gerealiseerde respons naar gemeente

	Bruto	Aantal	Procent
Borsele	5789	1301	22%
Goes	2843	767	27%
Hulst	5835	1312	22%
Kapelle	1093	278	25%
Middelburg	3774	1073	28%
Noord-Beveland	2157	523	24%
Reimerswaal	2875	598	21%
Schouwen-Duiveland	5486	1403	26%
Sluis	5917	1353	23%
Terneuzen	6324	1409	22%
Tholen	3067	620	20%
Veere	4512	1417	31%
Vlissingen	2640	647	25%
Totaal	52312	12701	24%

Tabel 3 Gerealiseerde respons naar leeftijd

	Bruto	Aantal	Procent
16 t/m 34	11424	1838	16%
35 t/m 49	10616	2135	20%
50 t/m 64	14883	3798	26%
65 jaar en ouder	15389	4930	32%
Totaal	52312	12701	24%

Tabel 4 Gerealiseerde respons naar geslacht

	Bruto	Aantal	Procent
Man	27284	6477	24%
Vrouw	25028	6224	25%
Totaal	52312	12701	24%

